

Nr 457.

Godkänd av första kammaren den 21 juni 1920.
Godkänd av andra kammaren den 21 juni 1920.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående partiell löneförbättring för härads-hövdingarna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.
(Statsutskottets utlåtande nr 151 och memorial nr 187.)

Till Konungen.

I den till riksdagen den 7 januari 1920 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov har Eders Kungl. Maj:t, under återopande av punkterna 10, 18 och 19 i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementetsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

dels att, i avbidan å eventuell proposition om delning av vissa domsagor, i ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat beräkna en höjning från dess nuvarande belopp 947,087 kronor med 11,413 kronor till 958,500 kronor, därav bestämt anslag 953,500 kronor och förslagsanslag 5,000 kronor,

dels att, i avbidan å särskild proposition om löneförbättring för vissa häradshövdingar m. m., till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning på extra stat för år 1921 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 450,000 kronor,

dels ock att, i avbidan å särskild proposition i ämnet, till löneförbättring för vissa häradshövdingar m. m. å extra stat för år 1921 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av 290,000 kronor.

Vidare har Eders Kungl. Maj:t i den till riksdagen likaledes den 7 januari 1920 avlätna propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1920 (nr 2), under återopande av punkterna 8 och 9 i det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementetsärenden för

samma dag, i vad detsamma avsåge förevarande tilläggsstat, föreslagit riksdagen

dels att, i avbidan på särskild proposition om löneförbättring för vissa häradshövdingar m. m., till förstärkning av det i 1920 års riksstat å extra stat upptagna förslagsanslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning å tilläggsstat för år 1920 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av 75,000 kronor,

dels ock, att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till löneförbättring för vissa häradshövdingar m. m. å tilläggsstat för år 1920 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av 290,000 kronor.

Sedermera har Eders Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 5 mars 1920 dagtecknad proposition (nr 334), under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels för möjliggörande av delning *ej mindre* av Gästriklands domsaga sålunda, att domsagans östra tingslag jämte Österfärnebo socken av västra tingslaget bildar en domsaga, benämnd Gästriklands östra domsaga, och västra tingslaget utom nyssnämnda socken bildar en domsaga, kallad Gästriklands västra domsaga, *än även* av Västerbottens södra domsaga sålunda, att Umeå tingslag med undantag av den del av Hörnefors socken, som nu hör till detta tingslag, bildar en domsaga, benämnd Umeå domsaga, samt återstående delen av domsagan bildar en domsaga med bibehållande av den nuvarande domsagans namn, i 1921 års riksstat höja det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat från dess nuvarande belopp 947,087 kronor med 10,100 kronor till 957,187 kronor, därav bestämt anslag 952,187 kronor och förslagsanslag 5,000 kronor,

dels ock fastställa avlöningsförmånerna för en var av häradshövdingarna i de föreslagna fyra nya domsagorna sålunda:

lön	kronor 4,500
tjänstgöringspenningar	» 1,500 6,000,

dels bestämma, att från och med år 1921 tjänstgöringspenningarna skola utgå i Marks domsaga med 2,500 kronor och i Borås domsaga med 1,800 kronor för år,

dels medgiva, att under tiden från och med den 1 juli 1920 till och med år 1923 må från det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter utgå till tillförordnad brottmålsdomare i Norrbottens län ersättning för rannsakingar med häktade i enlighet med, där särskilda omständigheter ej föranleda annat, följande grunder, nämligen dels ett årligt arvode av 3,000 kronor

dels 50 kronor för varje av brottmålsdomaren för sådan rannsaking hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting, dels resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande rese-reglemente eller enligt den klass, som i blivande resereglemente kan komma att bestämmas för häradshövding, dock med iakttagande att dagtraktamente ej må beräknas för dygn, varunder förrättning ägt rum, dels ock för varje av brottmålsdomaren handlagt rannsakningsmål traktamente för två expeditiionsdagar efter 25 kronor för varje dag.

dels bestämma, att såsom pensionsunderlag för häradshövding skall från och med den 1 januari 1921 gälla ett belopp av 5,600 kronor,

dels ock under andra huvudtiteln bevilja

a) till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i en av Eders Kungl. Maj:t utfärdad stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som kunna föranledas av vissa av chefen för justitiedepartementet i ärendet väckta förslag, å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 440,000 kronor,

b) för möjliggörande av tillämpning i vissa delar redan från och med den 1 juli 1920 av nyssnämnda ändringar i berörda stadga på 1920 års tilläggsstat till förstärkning av det å extra stat för år 1920 beviljade förslagsanslaget till nyss omförmälda ändamål ett förslagsanslag, högst, 75,000 kronor,

c) till partiell löneförbättring för häradshövdingarna och bestridande av vissa resekostnadsbidrag till sådana befattningshavare, allt i enlighet med av departementschefen förordade grunder, på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 350,400 kronor samt

d) till samma ändamål på 1920 års tilläggsstat ett förslagsanslag, högst, 336,100 kronor.

Uti särskilda inom riksdagen väckta motioner har hemställts, bl. a.

dels att riksdagen ville besluta att såsom villkor för användande av anslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning föreskriva,

att arvoden till förste och andre notarier, t. f. domhavande, vice häradshövdingar och e. o. assessorer (biträdande domare) skola utgå med de i propositionen föreslagna beloppen, med rätt dock för e. o. assessor att utöver arvodet uppbära lösen för de gravationsbevis, som av honom utfärdas;

att häradshövding icke må erhålla tjänstledighet, som innebär befrielse från hållande av allmänna tingsammansäten, i större utsträckning än 1918 års domsagostadga medger;

att de i samma stadga fastställda kompetenskraven i fråga om häradshövdingarnas vikarier, vice häradshövdingar och förste notarier (4, 12, 20—23 §§) i huvudsakliga delar upprätthållas; *dock att* viss tids tjänstgöring å domarkansli ej bör krävas såsom villkor för erhållande av förordnande såsom förste notarie, *att* vikariatsförordnande med den befogenhet, som avses i 20 § av domsagostadgan må meddelas den, som uppnått 24 års ålder och minst ett år efter avlagd examen tjänstgjort såsom biträde hos häradshövding, *att* den tid av 2 års tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding, vilken omtalas i 21 § domsagostadgan såsom förutsättning för erhållande av vikariatsförordnande med vidsträcktare befogenhet än nyss sagts, må nedsättas till 1 1/2 år, *att* tjänstgöring vid rådhusrätt i större utsträckning än för närvarande är fallet må kunna ersätta tjänstgöring vid häradsrätt, samt *att* den i andra stycket av 21 § domsagostadgan föreskrivna begränsningen av tingsställningsrätten till tre allmänna sammanträden ej skall äga tillämpning förrän efter utgången av år 1923;

att i domsagostadgan skola lämnas generella föreskrifter angående de mål och ärenden, vilka i domsaga, där e. o. assessor (biträdande domare) finnes förordnad, må överflyttas å denne, utan hinder för Eders Kungl. Maj:t att härutinnan meddela särskilda föreskrifter för olika domsagor och därvid, beträffande domsagor, som bestå av mera än ett tingslag, jämväl på det sätt verkställa en arbetsfördelning mellan häradshövdingen och assessorn, att assessorn må förordnas att regelmässigt hålla visst antal av de allmänna tingsammans trädena i något av tingslagen;

att häradshövding, till vars domsaga utgår något bidrag av ifrågasvarande anslag, skall vara skyldig att hålla kansli tillgängligt för allmänheten å ort, som av Eders Kungl. Maj:t bestämmes och å tid, som i 9 § domsagostadgan sägs;

samt att även i övrigt bestämmelserna i domsagostadgan i huvudsakliga delar komma att vinna fortfarande tillämpning med de jämkningar, som föranledas av riksdagens bifall till den kungl. propositionen; samt

dels att riksdagen i sammanhang med besvarandet av Eders Kungl. Maj:ts proposition nr 334 ville i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning rörande frågan om avskaffande av sportelsystemet såsom avlöningsform för domare samt senast för 1922 års riksdag framlägga det förslag, vartill denna utredning, i vad den rör häradshövdingarna, kan föranleda,

dels ock att riksdagen ville vid beviljandet av den föreslagna löneförbättringen för häradshövdingarna eller vid anslaget till domsagornas

förvaltning knyta det villkor, att häradshövding skall vara skyldig att hålla kansli å den ort Eders Kungl. Maj:t med hänsyn till domsagens intresse finner skäligt föreskriva; samt

att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande avskaffande av sportelsystemet såsom avlöningsform för domare samt senast vid 1922 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

I samband med dessa frågor har även till behandling förehafts en inom riksdagen väckt motion, däri hemställts, att riksdagen ville, med anledning av det väntade förslaget om ytterligare utvidgning av domsagas år 1918 inrättade kansli med flera statsunderstödda juridiska biträden m. m., besluta, att vid sådant kansli även skall fast anställas erforderligt antal skrivbiträden såsom statstjänstemän med understöd, utom av ersättning för renskrivning från domhavanden, med vissa bidrag av statsverket såsom en mindre grundlön jämte ersättning för sjukhjälp och semester samt pension.

Uti skrivelse den 31 maj 1919 anhöll riksdagen, att Eders Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning rörande lämpligheten och omfattningen av en partiell löneförbättring för häradshövdingarna samt till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning. Därefter har chefen för justitiedepartementet enligt Eders Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat vissa personer att såsom sakkunniga inom departementet biträda vid verkställande av den av riksdagen begärda utredningen samt till behandling upptaga i samband därmed stående frågor om säkerställande av tillgången på nödiga arbetskrafter för rättsskipningens behöriga gång ävensom andra med utredningen sammanhängande spörsmål angående domsagornas förvaltning. Omförmälda av Eders Kungl. Maj:t till riksdagen avlätna proposition nr 334 ansluter sig i väsentliga delar till det betänkande, som av nämnda sakkunniga avgivits den 9 januari 1920.

Riksdagen anser sig först böra upptaga till behandling frågan om löneförbättring för häradshövdingarna. I fråga om det sätt, varpå enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag berörda löneförbättring skall genomföras, är i huvudsak att märka, att det förutsatts, att även efter den föreslagna löneförbättringens genomförande dyrtidstillägg skulle komma att beredas häradshövdingarna, varemot den för år 1919 utgående tillfälliga löneförbättringen ej skulle komma att utgå för tid efter nämnda års slut, att det ansetts för närvarande icke böra ifrågakomma att avskaffa sportelsystemet, att såsom skälig minimiinkomst för en häradshövding -- bortsett från

dyrtidstillägg och stämpelprovision — antagits ett belopp av 11,000 kronor utom för häradshövdingarna i Västerbottens och Norrbottens län samt i Härjedalens domsaga, för vilka minimiinkomsten ansetts böra beräknas till 11,500 kronor, att den erforderliga höjningen av häradshövdingarnas avlöningsförmåner ansetts böra åstadkommas genom kontant lönefyllnad av statsmedel efter en fallande skala, därvid i fråga om domsagor, där den behållna inkomsten beräknats uppgå till eller överstiga 15,000 kronor, någon lönefyllnad icke skulle ifrågakomma, samt att dessutom i vissa domsagor skulle utgå resekostnadsbidrag enligt närmare angivna grunder.

Av en vid propositionen fogad Bilaga A. inhämtas de särskilda belopp, som föreslagits skola årligen utgå såsom lönefyllnad och resekostnadsbidrag till häradshövdingarna i de särskilda domsagorna. Enligt propositionen skola dessa belopp utgå från och med innevarande år till och med år 1922. Sedermera skulle vart femte år med ledning av tillgänglig statistik över inkomster och förvaltningsutgifter i de särskilda domsagorna fastställas de belopp, som för följande fem år borde utgå såsom lönefyllnad och resekostnadsbidrag.

Såväl billig hänsyn till häradshövdingarna som angelägenheten av rättsskipningens behöriga upprätthållande kräva enligt riksdagens förmenande, att en löneförbättring för häradshövdingarna nu genomföres. Under nuvarande förhållanden synes det icke heller kunna ifrågakomma att bygga en sådan löneförbättring på andra principer än dem, som ligga till grund för propositionen i denna del. Riksdagen har i huvudsak ej heller funnit något att anmärka mot det sätt, på vilket dessa principer i de särskilda fallen tillämpats. I ett visst avseende anser sig dock riksdagen böra framställa en erinran närmast med anledning av de motionsvis gjorda yrkandena rörande skyldighet för häradshövding att hålla kansli å ort, som av Eders Kungl. Maj:t bestämmes.

Beträffande den sålunda väckta frågan är att märka, att redan nu enligt 9 § domsagostadgan häradshövding i domsaga, där förste notarie är anställd, är pliktig att viss tid varje helgfri dag hålla kansli tillgängligt för allmänheten å ort, där tingsställe är beläget, eller ock å annan plats, som av hovrätten i sådant avseende godkänts. Emellertid torde ett allmänt intresse otvivelaktigt påfordra, att skyldigheten att hålla kansli tillgängligt för allmänheten genomföres i än större utsträckning, och det synes riksdagen även lämpligt att bestämmandet i fråga om den ort, där kansliet bör vara förlagt, överlämnas till Eders Kungl. Maj:t. Genom en sådan anordning synes lättast kunna undvikas den fara för att vid bestämmandet av kansliort olika principer komma att göra sig gällande,

vilken måhända kan föreligga, därest avgörandet liksom hittills skall tillkomma de särskilda hovrätterna. Enligt riksdagens mening bör därför häradshövding, som kommer i åtnjutande av ifrågavarande löneförbättring, vara skyldig att underkasta sig de bestämmelser angående platsen för domsagens kansli, som av Eders Kungl. Maj:t kunna komma att meddelas.

Även ur en annan synpunkt torde emellertid yrkandet om skyldighet för häradshövdingarna att hålla kansli å av Eders Kungl. Maj:t bestämd ort förtjäna beaktande. I ett stort antal av de fall, där domsagokanslierna för närvarande äro förlagda utom respektive domsagors områden, synes det otvivelaktigt, att även allmänhetens intresse därigenom tillgodoses. Detta kan exempelvis vara händelsen, därest kansliet är beläget i en i närheten av domsagan belägen stad, dit domsagens invånare av naturliga skäl ofta hava att färdas. Emellertid läser det icke kunna förnekas, att i en del fall, då domsagokanslierna äro förlagda eller häradshövdingarna eljest hava sin bostad utom respektive domsagors områden, till stöd därför icke kan åberopas något allmänhetens intresse utan förnämligast häradshövdingens privata önskemål. Är detta sistnämnda händelsen och medför tillika den omständigheten, att kansliet eller häradshövdingens bostad ligger utom domsagens område, en ökning av förvaltningsutgifterna utöver vad som eljest behövt bliva fallet, synes det icke riktigt, att berörda ökning skall föranleda en höjning av häradshövdingen tillkommande lönefyllnad eller resekostnadsbidrag. Emellertid har det uppenbarligen icke varit möjligt för riksdagen att nu ingå i en närmare undersökning av de särskilda fall, i vilka av nu berörda anledning en nedsättning av de såsom lönefyllnad och resekostnadsbidrag föreslagna beloppen skulle kunna ifrågasättas. Riksdagen har därför ansett det böra överlämnas åt Eders Kungl. Maj:t att taga under omprövning, i vilken mån nedsättning av lönefyllnad eller resekostnadsbidrag kan anses påkallad i särskilda fall, då höjning av förvaltningsutgifterna ägt rum till följd av nu omförmälda anledning.

Riksdagen upptager härefter den motionsvis jämväl berörda frågan rörande sportelsystemets avskaffande. Det synes riksdagen härvid uppenbart, att nämnda system, vilket i hög grad avviker från de löneformer, som numera i allmänhet tillämpas i fråga om statens tjänstemän, är förenat med åtskilliga olägenheter. Icke minst den nu föreslagna löneregleringen ådagalägger detta. Å andra sidan torde det icke kunna förnekas, att systemet även medför vissa fördelar. Riksdagen förbiser ej heller, att systemets avskaffande kommer att möta icke obetydliga svårigheter, samt särskilt att statens utgifter för rättsskipningen därvid

helt visst komma att avsevärt ökas. Utan en ingående utredning torde det icke vara möjligt att avgöra, huruvida övervägande skäl tala för sportelsystemets avskaffande eller dess bibehållande. Att en sådan utredning kommer till stånd synes riksdagen emellertid med hänsyn till frågans betydelse vara önskvärt, och riksdagen anser sig för den skull böra hos Eders Kungl. Maj:t anhålla om utredning i berörda avseende. I betraktande därav, att de nu såsom lönefyllnad och resekostnadsbidrag föreslagna beloppen förutsatts skola oförändrade utgå till och med år 1922 synes det önskvärt, att berörda utredning bliver slutförd i så god tid, att de förslag, som av densamma må föranledas, kunna föreläggas 1922 års riksdag.

Riksdagen anser sig kunna förutsätta, att vid en utredning i nyss angivna syfte kommer att tagas under omprövning frågan om beredande av statsanställning åt å domsagokanslierna tjänstgörande skrivbiträden. Att innan en sådan utredning föreligger bereda statsanställning åt ifrågasvarande skrivbiträden synes riksdagen icke böra ifrågakomma.

Mot det i propositionen framställda förslag, att såsom pensionsunderlag för häradshövding från och med den 1 januari 1921 skall gälla ett belopp av 5,600 kronor finner riksdagen icke anledning att framställa någon erinran.

Riksdagen övergår här efter till de i propositionen framställda förslagen för säkerställande av tillgången på arbetskrafter för rättsskipningens behöriga gång. I propositionen hänvisas härutinnan till de sakkunnigas utredning, utvisande att för närvarande förefinnes stor brist på juridiskt bildade arbetskrafter såväl i hovrätterna som i domsagorna ävensom att enligt de sakkunnigas mening huvudorsaken till denna brist vore att söka i ekonomiska förhållanden.

Beträffande de i propositionen framställda förslagen rörande de årliga avlöningsförmånerna för biträden och vikarier i domsagor i allmänhet gäller i huvudsak följande. I samtliga domsagor skall medgivas rätt för häradshövdingen att få andre notarie anställd och skall avlöningen till andre notarie utgå med 1,800 kronor, därav 1,000 kronor bestridas av statsverket och 800 kronor av häradshövdingen. Avlöningsbeloppen för förste notarier, vilka även för närvarande enligt bestämmelserna i domsagostadgan kunna anställas i samtliga domsagor, föreslås nu i alla domsagor till 2,400 kronor att utgå helt av statsmedel. I domsagorna inom Norrbottens och Västerbottens län samt i Härjedalens domsaga skola emellertid utgå tillägg till arvoden å förste notarie med 300 kronor och å andre notarie med 200 kronor, allt av statsmedel.

Den tillförordnad domhavande tillkommande vikariatsersättning, vilken i allmänhet naturligen bestrides av vederbörande häradshövding, skall såsom regel utgå med 3,000 kronor. Då till vikarie förordnas någon, som innehaft förordnande såsom ledamot eller fiskal i hovrätt men icke vunnit utnämning till vice häradshövding, skall emellertid till vikariatsersättningen utgå ett tillägg av statsmedel med 1,500 kronor. Vid förvaltande av ledig domsaga samt i vissa andra fall skall, i likhet med vad för närvarande enligt 34 § domsagostadgan gäller, ersättning till vikarie utgå enligt andra grunder än nyss angivits, och skola i sådana fall vikarierna jämväl äga uppbära de såsom ökning av häradshövdingarnas löneförmåner föreslagna lönefyllnader och resekostnadsbidrag. Vidare skall, då Eders Kungl. Maj:t meddelar häradshövding uppdrag, som kan förväntas under längre tid förhindra honom från utövningen av hans ämbete, det ankomma på Eders Kungl. Maj:t att bestämma, huruvida och i vilken utsträckning häradshövdingens vikarie skall komma i åtnjutande av avlöningsförmåner enligt andra grunder än de i allmänhet i sådant avseende gällande. Arvodet till vice häradshövdingarna, vilka enligt domsagostadgans föreskrift förordnas av Eders Kungl. Maj:t, skall utgå med 4,500 kronor. Därjämte föreslås ett ålderstillägg av 500 kronor att utgå efter det fem år förflutit från vederbörandes utnämning till vice häradshövding eller, beträffande de vice häradshövdingar, som utnämnts år 1918, efter det vederbörandes tjänstgöringstid såsom domhavande, fiskal eller ledamot i hovrätt eller revisionssekreterare uppgått till sammanlagt minst 8 år. Emellertid skall vice häradshövdingarvodet ävensom ålderstillägget i sin helhet innehållas, då vice häradshövding innehar förordnanden av viss närmare angiven beskaffenhet. Slutligen skola vice häradshövdingarna erhålla rätt till semester under en månad årligen, därvid statsverket skall antingen till vice häradshövdingen utgiva ersättning för det vikariatsarvode, som under ledigheten frångår honom, eller ock bestrida den avlöning, som kan komma att utgå till vice häradshövdingens vikarie som domhavande. Enligt propositionen skola de i nu omförmälda avseenden föreslagna bestämmelserna träda i kraft den 1 juli 1920.

Riksdagen finner det av behovet påkallat, att en avsevärd förbättring av de i domsagorna tjänstgörande biträdenas och vikariernas ekonomiska ställning nu kommer till stånd. Särskilt den nu förefintliga betydande bristen på arbetskrafter vid våra domstolar är ett viktigt skäl härför. På grund härav och då riksdagen icke funnit anledning till erinran mot de av Eders Kungl. Maj:t för ändamålet föreslagna åtgärderna, har

riksdagen ansett sig böra bifalla Eders Kungl. Maj:ts framställning i denna del.

Efter att hava behandlat de nu omförmälda frågorna upptager propositionen det av de sakkunniga jämväl berörda spörsmålet om ordnande av ämbetsgöromålen i de mest svårskötta domsagorna. För att råda bot på de missförhållanden, som för närvarande föranledas av den i vissa domsagor synnerligen stora arbetsmängden, föreslås i propositionen, att i de domsagor, beträffande vilka Eders Kungl. Maj:t så förordnar, skall finnas anställd en så kallad *biträdande domare* med högre kompetens än de i domsagorna tjänstgörande förste och andre notarierna. För att kunna erhålla förordnande som biträdande domare skall erfordras att hava uppehållit tjänst såsom ledamot eller fiskal i hovrätt och arvodet till de biträdande domarna skall sättas till 4,000 kronor årligen att utgå av statsmedel. Av nämnda arvodesbelopp skall emellertid blott hälften utgå, om det i något fall skulle inträffa, att vice häradshövding bleve förordnad till biträdande domare. Bestämmelserna i detta ämne hava föreslagits skola träda i kraft den 1 januari 1921.

Beträffande frågan om arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och den biträdande domaren hava under ärendets föregående behandling olika åsikter gjorts gällande. De sakkunniga, som ansett, att de biträdande domarna borde »på ett mera självständigt sätt deltaga i domargöromålens handläggning», hava hållit före, att allmänna föreskrifter icke borde meddelas angående arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och den biträdande domaren utan att det borde överlämnas åt hovrätterna att efter vederbörande häradshövdingens hörande meddela erforderliga bestämmelser i berörda hänseende särskilt för varje domsaga. Processkommissionen har däremot ansett, att föreskrifter angående arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och den biträdande domaren, i analogi med de för de särskilda rådhusrätterna fastställda arbetsordningarna, borde meddelas av Eders Kungl. Maj:t.

Departementschefen har i sitt vid propositionen fogade yttrande till statsrådsprotokollet gjort gällande, att det bör undvikas att giva de biträdande domarne den av de sakkunniga förordnade självständiga ställningen samt att i stället de biträdande domarne böra bliva verkliga biträden åt häradshövdingen.

I en motion göres gällande, att hovrätterna ej vore lämpade att verkställa uppdelningen av arbetsbördan mellan häradshövdingen och den biträdande domaren. För att denna uppdelning skulle kunna ske efter enhetliga principer måste den verkställas av Eders Kungl. Maj:t. Det

vore dock icke nödvändigt, att Eders Kungl. Maj:t fastställde en särskild arbetsordning för varje domsaga, där biträdande domare funnes anställd. Saken kunde så ordnas, att Eders Kungl. Maj:t meddelade föreskrift därom, att härads hövding i domsaga, varom nu vore fråga, när han så begärde och hovrätten funne det erforderligt, skulle kunna befrias från vissa slags mål eller ärenden. Vidare antydes ett visst sätt för arbetets uppdelning, så att företrädesvis göromål av enklare beskaffenhet skulle komma på den biträdande domarens lott. I domsagor bestående av mera än ett tingslag kunde arbetsfördelningen verkställas på det sätt, att den biträdande domaren förordnades att regelmässigt hålla visst antal av de allmänna tingssammanträdena i något av tingslagen. — I samma motion påyrkas vidare, att de biträdande domarne, som motionären anser lämpligen kunna benämnas e. o. assessorer, skola utöver det dem tillerkända arvodet erhålla rätt till lösen för de gravationsbevis, som av dem utfärdas.

Riksdagen finner det otvivelaktigt, att arbetsbördan i vissa domsagor är av den omfattning, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att göromålen skola kunna behörigen ombesörjas. Mot det i propositionen i sådant hänseende framställda förslaget om anställande av biträdande domare i de domsagor, beträffande vilka Eders Kungl. Maj:t så förordnar, eller mot det för de biträdande domarnes del föreslagna arvodet av 4,000 kronor finner riksdagen icke heller något vara att erinra. Samma skäl, som anförts till stöd för att en något förmånligare ställning i ekonomiskt avseende bör beredas härads hövdingar samt förste och andre notarier i vissa nordligt belägna domsagor, torde emellertid böra föranleda till att en motsvarande förmån beredes jämväl biträdande domare, som eventuellt kunna bliva förordnade i någon av ifrågavarande domsagor. Riksdagen anser därför att, om i någon av dessa domsagor biträdande domare förordnas, det honom tillkommande arvode skäligen kan sättas till 4,500 kronor. Någon höjning av det i propositionen begärda anslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning torde dock ej behöva förekomma till följd av nämnda ökning i arvodet.

På sätt i propositionen angivits, finner riksdagen det uppenbart, att i domsagostadgan böra införas bestämmelser därom, att den biträdande domaren skall hava att utan särskilt förordnande vidtaga vissa enklare på domhavanden ankommande åtgärder. I övrigt finner riksdagen det ej böra möta betänkligheter att, såsom i propositionen föreslagits, åt hovrätterna överlåta att på hittills övligt sätt vid behov av ledighet för härads hövdingen uppdraga utövningen av domarämbetet i större eller

mindre omfattning vare sig åt den biträdande domaren eller åt annan person. Att åt Eders Kungl. Maj:t förbehålla prövningen av frågor av så detaljerad natur som arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och den biträdande domaren i särskilda domsagor synes riksdagen av flera skäl mindre lämpligt. På grund bland annat av de täta ombyten av personal, som beträffande domsagokanslierna tydligen icke kunna undvikas, läser det icke vara möjligt att giva arbetet därstädes den mera fasta och stadigvarande organisation, som är utmärkande för exempelvis rådhusrätterna. Vid sådant förhållande torde man genom utfärdande av detaljerade reglementariska föreskrifter rörande arbetsfördelningen i domsagorna icke kunna vinna de fördelar, som i allmänhet äro förenade med de för ämbetsverken fastställda arbetsordningarna. Å andra sidan kunna dylika reglementariska föreskrifter förminska möjligheten att ordna arbetet i domsagorna på ett sätt, som vid särskilda tillfällen framstode som mest lämpligt. Även om man åt hovrätterna överlämnar att i särskilda fall träffa avgörande om den ledighet, som bör tillkomma häradshövdingen, torde man i övrigt kunna utgå från att, på sätt i nu ifrågavarande motion tydligen åsyftas, företrädesvis de mera krävande och maktpåliggande göromålen i den utsträckning, som lämpligen kan ske, bliva förbehållna åt häradshövdingarnas egen handläggning. Emellertid läser beträffande domsagor, i vilka biträdande domare anställas, icke lämpligen kunna upprätthållas den enligt 16 § domsagostadgan i allmänhet gällande föreskriften, att häradshövding icke bör vinna befrielse från mera än högst tre allmänna tingssammanträden om året. Riksdagen vill emellertid erinra om, att även för närvarande enligt 19 § domsagostadgan förefinnes möjlighet för Eders Kungl. Maj:t att beträffande särskilt arbets-tyngda domsagor medgiva undantag från berörda föreskrift.

Till att medgiva de biträdande domarne rätt till lösen för av dem utfärdade gravationsbevis föreligger enligt riksdagens mening icke tillräckliga skäl. Vid den av riksdagen begärda utredningen angående sportel-systemet, torde även kunna tagas i övervägande, huruvida i fall av systemets bibehållande de biträdande domarne möjligen böra i någon utsträckning berättigas att uppbära lösen för av dem utfärdade expeditioner.

Den av en motionär ifrågasatta benämningen e. o. assessorer för de biträdande domarne torde icke behöva föranleda något yttrande från riksdagens sida.

Eders Kungl. Maj:ts förslag rörande delning av Gästriklands domsaga och Västerbottens södra domsaga har riksdagen bifallit.

Mot de i propositionen framställda förslagen rörande fördelning av tjänstgöringspenningarna i de nybildade Marks och Borås domsagor ävensom återupprättande av brottmålsdomarbefattningen i Norrbottens län finner riksdagen icke anledning att framställa någon erinran.

I det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet har ytterligare berörts frågan om vissa ändringar i domsagostadgan. Dessa ändringar avse, förutom en redan genom kungl. kungörelsen den 5 mars 1920 företagen modifikation av stadgans övergångsbestämmelser, ett upphävande av den i stadgan genomförda klassindelningen av domsagorna allt efter den behållna inkomstens beräknade storlek. I sistnämnda avseende har föreslagits, *dels* att den i fråga om domsagor av första och andra klasserna för närvarande medgivna förmånen att ersättning av statsmedel utgår, då annan än förste notarien förordnas att såsom extra domare hålla rannsaking med häktad person, skall upphöra, *dels* att kostnadsfri semester hädanefter skall beredas även häradshövdingarna i domsagor av tredje klassen.

Såsom av det föregående inhämtats, hava motionsvis beträffande domsagostadgan framställts yrkanden, avseende att bibehållandet av vissa bestämmelser i nämnda stadga med närmare angivna modifikationer måtte föreskrivas såsom villkor för användande av anslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning.

Mot de omförmälda ändringarna i domsagostadgan i syfte att upphäva den nuvarande klassindelningen av domsagorna synes riksdagen icke något vara att erinra. De motionsvis framställda yrkandena kan riksdagen, som emellertid förutsätter, att riksdagen beredes tillfälle att yttra sig över ändringar i domsagostadgan av mera betydelsefull eller principiell innebörd, icke bifalla.

Mot de av departementschefen verkställda kostnadsberäkningarna har riksdagen icke funnit anledning till någon anmärkning.

Riksdagen får anmäla, att riksdagen

a) för möjliggörande av delning *ej mindre* av Gästriklands domsaga sålunda, att domsagans östra tingslag jämte Österfärnebo socken av västra tingslaget bildar en domsaga, benämnd Gästriklands östra domsaga, och västra tingslaget utom nyssnämnda socken bildar en domsaga, kallad Gästriklands västra domsaga, *än även* av Västerbottens södra domsaga sålunda, att Umeå tingslag med undantag av den del av Hörnefors socken, som nu hör till detta tingslag, bildar en domsaga, benämnd Umeå

domsaga, samt återstående delen av domsagan bildar en domsaga med bibehållande av den nuvarande domsagens namn, i 1921 års riksstat höjt det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till Svea hovrätt med därunder lydande justitiestat från dess nuvarande belopp 947,087 kronor med 10,100 kronor till 957,187 kronor, därav bestämt anslag 952,187 kronor och förslagsanslag 5,000 kronor,

ävensom fastställt avlöningsförmånerna för en var av häradshövdingarna i de föreslagna fyra nya domsagorna sålunda:

lön	kronor 4,500
tjänstgöringspenningar	» 1,500
	6,000,

b) bestämt, att från och med år 1921 tjänstgöringspenningarna skola utgå i Marks domsaga med 2,500 kronor och i Borås domsaga med 1,800 kronor för år,

c) medgivit, att under tiden från och med den 1 juli 1920 till och med år 1923 må från det under andra huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter utgå till tillförordnad brottmålsdomare i Norrbottens län ersättning för rannsakningar med häktade i enlighet med, där särskilda omständigheter ej föranleda annat, följande grunder, nämligen dels ett årligt arvode av 3,000 kronor, dels 50 kronor för varje av brottmålsdomaren för sådan rannsakning hållet urtima ting eller extra sammanträde under lagtima ting, dels resekostnads- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente eller enligt den klass, som i blivande resereglemente kan komma att bestämmas för häradshövding, dock med iakttagande att dagtraktamente ej må beräknas för dygn, varunder förrättning ägt rum, dels ock för varje av brottmålsdomaren handlagt rannsakningsmål traktamente för två expeditionsdagar efter 25 kronor för varje dag,

d) bestämt, att såsom pensionsunderlag för häradshövding skall från och med den 1 januari 1921 gälla ett belopp av 5,600 kronor,

e) under andra huvudtiteln beviljat

dels till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning, i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i en av Eders Kungl. Maj:t utfärdad stadga i ämnet med de ändringar i samma stadga, som kunna föranledas av vissa av chefen för justitiedepartementet i ärendet väckta förslag jämte vad riksdagen här ovan i ämnet anført, å extra stat för år 1921 ett förslagsanslag å 440,000 kronor,

dels för möjliggörande av tillämpning i vissa delar redan från och med den 1 juli 1920 av nyssnämnda ändringar i berörda stadga på 1920

års tilläggsstat till förstärkning av det å extra stat för år 1920 beviljade förslagsanslaget till nyss omförmälda ändamål ett förslagsanslag, högst, 75,000 kronor,

dels till *partiell löneförbättring för häradshövdingarna* för bestridande av vissa resekostnadsbidrag till sådana befattningshavare, allt i enlighet med av departementschefen förordade grunder samt med iakttagande av vad riksdagen anfört beträffande skyldighet för häradshövding att hålla kansli tillgängligt för allmänheten å tid, som i 9 § av domsagostadgan angives, samt å ort, som av Eders Kungl. Maj:t bestämmes, ävensom jämkning i vissa fall av löneförbättringens belopp, på extra stat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 350,000 kronor,

dels ock till *samma ändamål* på 1920 års tilläggsstat ett förslagsanslag, högst, 336,100 kronor,

Härjämte får riksdagen anhålla, det Eders Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning rörande frågan, huruvida sportelsystemet såsom avlöningsform för domare lämpligen bör avskaffas eller under nuvarande förhållanden bibehållas, samt för riksdagen snarast möjligt framlägga de förslag, som må av utredningen föranledas.

Stockholm den 21 juni 1920.

Med undersåtlig vörndnad.
